

Landbruks- og matdepartementet
postboks 8007 Dep
0030 Oslo

Deres ref.:
201000454-/AAD

Vår ref.:

Direkte innvalg:
73592404

Trondheim, 17. mars 2010

Høringsuttalelse – gjennomgangen av instituttsektoren

Vi viser til Landbruks- og matdepartementets høringsbrev datert 24. januar 2011, hvor departementet ber om uttalelse til rapporter fra gjennomgangen av forskningsinstitutter innen landbruks- og matsektoren, samt svar på spesifikke spørsmål. Bygdeforsknings styre har involvert seg i utarbeidingen av høringsuttalelsen.

Generell uttalelse til gjennomgangen

Bygdeforskning deler Sponheimkomiteens syn på hvilke utfordringer norsk landbruks- og matforskning står overfor med hensyn til matproduksjon og klimaendringer i et globalt perspektiv. Dette er viktige utfordringer som bør sette ambisjonsnivået for norsk landbruks- og matforskning framover og vil være sentralt også for virksomheten ved Bygdeforskning.

Fundamentet for og virksomheten ved Bygdeforskning er imidlertid knyttet til mer enn landbruks- og matsektoren. Vi har et bredere bygde- og næringsperspektiv enn landbruks- og matsektoren, selv om den er svært sentral hos oss. Vår virksomhet er knyttet til flerfaglige bygdestudier som tematisk grupperes til tre hovedområder:

- Lokalsamfunn, bygdeliv, kultur
- Ressursforvaltning, miljø, landskap
- Næringsutvikling, landbruk, verdikjeden for mat

Hovedrapporten fra Sponheimkomiteen omtaler Bygdeforskning spesielt. De sier blant annet:

Norsk senter for bygdeforskning
Universitetssenteret Dragvoll, N-7491 Trondheim
Besøksadresse: Paviljong A, Loholt allé 85
Telefon: 73 59 17 29, Telefax: 73 59 12 75
post@bygdeforskning.no, www.bygdeforskning.no
Bank: 4200.40.96066, Foretaksnr. NO 982 890 535 MVA

... anbefaler at den institusjonelle forankringen og finansieringen av Bygdeforskning vurderes i en annen kontekst enn de fire andre instituttene i det videre arbeidet. Det kan være en løsning som knytter dette miljøet til det nye universitetet på Ås eller eventuelt til NTNU. Fagmiljøet på Bygdeforskning er viktig og en må sikre en videreføring som ivaretar samfunnets behov for denne forskningen. (side 34)

Bygdeforskning er tilfreds med at komiteen har vurdert at Bygdeforskning står i en situasjon hvor vi har et bredere fundament for vår forskning.

Et svært viktig element i dette fundamentet er vår tilknytning til NTNU og den vitenskapelige tyngden vi finner der. Bygdeforskning er lokalisert på Campus Dragvoll og har nære formelle og uformelle relasjoner til NTNU. Bygdeforskning har derfor den nære tilknytningen til universitetssektoren som Sponheimkomiteen påpeker at landbruks- og matforskningsinstituttene bør ha og som flere av instituttene mangler per i dag. Vi ser det derfor som viktig å ta vare på, styrke og videreutvikle samarbeidet med NTNU. Dette innebærer at vi ikke ser for oss noen annen løsning enn Trondheim som Bygdeforsknings primære lokalisering.

Videre er vi tilfreds med at komiteen har sett verdien av bidraget Bygdeforskning gir innenfor den samfunnsvitenskapelige delen av landbruks- og matforskningen og at en videreføring av dette må sikres. Vi ser fram til å utvikle dette videre i en dialog med Norges forskningsråd og LMD innenfor de institusjonelle rammene som gis.

I tillegg har vitenskapskomiteen gitt uttalelser og tilrådninger til Bygdeforskning som vi finner interessante og som i stor grad er i overensstemmelse med våre egne vurderinger som er nedfelt i Bygdeforsknings gjeldende strategiplan.

En viktig utfordring er å øke robustheten i forskningen. Fra Bygdeforsknings ståsted er det i første rekke knyttet til å sikre vår faglige kompetanse, en bredere finansieringsplattform og styrke ledelse og administrasjon. Vår nevnte strategiplan griper fatt i disse utfordringene.

For Bygdeforskning er det for det første aktuelt med organisk vekst inn mot nye tema og fagområder. Dette skjer over tid, og vi er nå inne i en ekspansjonsfase. For det andre er organisk vekst gjennom internasjonalt finansierte prosjekter svært aktuelt. Dette kommer vi tilbake til under punktet med spesifikke spørsmål fra LMD om internasjonalisering. Et tredje element for å gjøre Bygdeforskning mer robust er knyttet til tettere organisatorisk samarbeid med andre, det vil si styrke samhandling mellom forskningsmiljøer. For dette siste elementet vil vi peke på følgende tiltak som de mest aktuelle for oss:

- Økt samhandling med NTNU: Bygdeforskning og NTNU har sammen iverksatt et arbeid for å utvikle en felles strategi for samarbeid som bl.a. vil bidra til å gjøre Bygdeforskning mer robust. En felles arbeidsgruppe er nedsatt og en felles strategi antas å foreligge i løpet av året. I dette ligger blant annet styrking av formelt samarbeid (bistillinger, utdanning, forskning) og en vurdering og prioritering av felles faglige satsingsområder.

- Styrket relasjon mellom Campus Dragvoll og Campus Ås: Bygdeforskning er kjent med planene for etablering av et innovasjonssenter på Campus Ås. Her ønsker Bygdeforskning å delta som en assosiert partner for å kunne være aktiv hvor det er aktuelt med samfunnsforskning. Vi kan her vurdere ulike praktiske løsninger for å styrke kommunikasjonen mellom Ås og Trondheim og vi er interessert i å være med i en dialog om videre utvikling av dette.
- Økt samarbeid mellom landbruks- og matforskningsinstituttene: NILF, Skog og landskap, Bioforsk, Veterinærinstituttet og Bygdeforskning er allerede i gang med å vurdere nærmere om det er spesielle områder hvor det er mulig å ta ut ekstra synergier. Bygdeforskning er innstilt på å videreføre dette og finne fram til utvalgte samarbeidsområder hvor det er tydelige synergier og stordriftsfordeler.
- Økt tverrfaglige satsinger innen landbruks- og matsektoren: I forbindelse med etablering av Strategiske instituttsatsinger (SIS) vil vi foreslå en øremerking av deler av disse midlene til tverrfaglige fellessatsinger for å bidra til å fylle de kunnskaps- og kompetansehull som er identifisert for at landbruks- og matsektoren skal imøtekomme de store utfordringene som er knyttet til matproduksjon, klimaendringer og energiforsyning. Hvert institutt er bedt om å reservere inntil 30 prosent av basisbevilgningen til SIS-ordningen. Her kan det tenkes at for eksempel minimum ¼ av SIS til hvert institutt kan øremerkes for tverrfaglig fellessatsinger og at instituttene selv får ansvaret for å etablere samarbeidet. Prioriteringene av tematiske satsinger kan skje i en dialog mellom LMD, Forskningsrådet og instituttene. Dette kan kunne ut i en bestilling som instituttene får som oppgave å levere. En slik øremerking bør ikke begrense seg til de fem instituttene som har vært involvert i gjennomgangen, men bør omfatte alle institutter i Forskningsrådets primærnæringsarena.

Til LMDs spørsmål om organisasjonsmodell

Bygdeforskningens syn på eventuell integrering som omfatter Bygdeforskning er uttrykt ovenfor. Når det gjelder horisontal integrering generelt, har gjennomgangen ikke dokumentert betydelige skalafordeler ved organisatorisk integrering mellom instituttene.

Til LMDs spørsmål om forholdet mellom forskning og forvaltning

Bygdeforskning er i dag ikke tildelt forvaltningsoppgaver, slik at dette punktet er ikke spesielt relevant for Bygdeforskning. Vi har den generelle oppfatningen at det beste for både departement og forskningsmiljø er at det er en tilstrekkelig avstand slik at det ikke kan stilles spørsmål ved uavhengighet og integritet.

Til LMDs spørsmål om regionalisering

Vi ser ikke at regional samordning og samlokalisering har noen vesentlige gevinster for vår del. For Bygdeforskning, som et nasjonalt forskningsinstitutt, er det viktigst å ha nær lokalisering til de samfunnsfaglige miljøene ved NTNU på Campus Dragvoll, hvor vi i dag leier lokaler. Det er på

denne måten vi i hovedsak sikrer tett kontakt med relevante vitenskapelige miljø, samt at det er en viktig rekrutteringskilde for Bygdeforskning.

Vår nasjonale og internasjonale orientering gjør at vi orienterer oss dit vi finner relevante faglige samarbeidspartnere. Det kan godt være regionale fagmiljøer, men ikke nødvendigvis i Trøndelag. Vi har hatt noe kontakt med de regionale avdelingene til NILF og Bioforsk, men det er like mye ut fra at de har nasjonalt ansvar for de spørsmålene som har vært aktuelle.

Ut fra at Veterinærhøgskolen og Veterinærinstituttet også skal flyttes til Ås, ser vi at fagmiljøet på Campus Ås blir styrket i årene framover. Fra et faglig synspunkt og fra Bygdeforsknings ståsted vil vi understreke at det er viktig å sikre flere kunnskapsmiljøer i Norge og at en unngår et resultat med sterk sentralisering på Ås som svekker forskningsmiljøene i andre deler av landet.

Til LMDs spørsmål om internasjonalisering

Rapporten peker på at ”instituttene har et betydelig behov for og potensial til å sette seg selv og sitt oppdrag inn i en internasjonal kontekst”, og peker på at ”dagens finansieringssystem synes å begrense instituttene muligheter til å ruste seg for økt internasjonal deltakelse. Internasjonal rekruttering bør styrkes og forskningsmiljøene bør i langt større grad delta i internasjonalt forskningssamarbeid, herunder også vinne internasjonale prosjektbevilgninger.” (s.25)

Internasjonalisering er mer enn *internasjonal finansiering* av forskning. I tillegg til internasjonal finansiering forstår vi internasjonalisering av forskning som også å omfatte publisering i internasjonale tidsskrift, arrangering av og deltakelse på internasjonale forskerkonferanser, gjesteopphold ved utenlandske universiteter og forskningsinstitusjoner, besøk av utenlandske gjesteforskere ved egen institusjon, rekruttering av utenlandske forskere og ulike typer internasjonalt forskningssamarbeid og komparasjoner uten internasjonal finansiering.

Bygdeforskning legger stor vekt på å delta på den internasjonale forskningsarenaen og lykkes bra i forhold til publisering, høy konferansedeltakelse og mange forskere som over tid har hatt kortere og lengre utenlandsopphold. Dette er aktiviteter som prioriteres og legges til rette for innenfor de eksisterende økonomiske rammene vi har i dag. Gjennom nasjonal finansiering i de respektive samarbeidsnasjoner klarer vi også å gjennomføre forskningssamarbeid på tvers av landegrenser. Bygdeforskning har det siste året styrket den internasjonale profilen gjennom å rekruttere etablerte utenlandske forskere. I vår strategiplan har vi slått fast at økt deltakelse på internasjonale forskningsarenaer er prioritert.

Økt forskermobilitet er et sammensatt spørsmål, som økonomi alene ikke kan løse. Særlig i stipendperioden oppfordres PhD-kandidatene til utenlandsopphold og Forskningsrådets økonomiske støtteordninger (utenlandsstipend) for doktorgradsstudenter er relativt bra. Andre utfordringer kan være av personlig art, bl.a. å kombinere utenlandsopphold med familieforpliktelser, samt at skattemessige ulemper reduserer motivasjonen.

Når det gjelder økt internasjonalisering i form av økt deltakelse i internasjonalt *finansierte* (i hovedsak EU) prosjekter, er utfordringene større – både faglig, økonomisk og administrativt.

Faglig: Internasjonalt samarbeid krever at forskerne er i front på sine forskningsfelt. Da er det ikke størrelsen på instituttet som er avgjørende, men at en har enkeltforskere som er i front faglig og som har internasjonale nettverk. Dette kan styrkes ved langsiktig kompetanseoppbygging, synlighet internasjonalt (publisering, konferansedeltakelse) og økt forskermobilitet.

Økonomisk: Dagens finansieringsmodell hvor instituttene må bidra med en egenandel på mellom 25 prosent (EUs rammeprogram) og 50 prosent (EUs regionale program som bl.a. Northern Periphery) er en stor utfordring for forskningsinstituttene som enten må subsidiere EU-forskning med egne midler (egenkapital), nasjonal finansiering eller finne andre måter å subsidiere forskningen på. Hvordan en kan sikre nasjonal finansiering er ikke tatt opp i rapporten fra Sponheimkomiteen, noe som er en vesentlig svakhet. Her må det arbeides for å finne finansieringsmodeller som gjør at EU-prosjekter ikke blir økonomiske tapsprosjekter.

Administrativt: Til tross for at EU-prosjekt er administrativt krevende har Bygdeforskning lyktes bra som nasjonal samarbeidspartner på prosjekter i tidligere rammeprogram. Bygdeforskning har ikke vurdert det som hensiktsmessig å bygge opp en administrativ kapasitet til å ta koordinerings- og prosjektlederansvar for EU-prosjekt. Her vil en kunne tjene på samarbeid med større enheter som har kapasitet og kompetanse til å administrere EU-prosjekt. Videre kan noe oppnås gjennom samarbeidsavtaler mellom instituttene, fortsatt forenkling av EUs forskningsadministrasjon og gode veilednings- og støttefunksjoner nasjonalt (Forskningsrådet).

Oppsummert mener vi at rapportens påpekning av begrensninger i finansieringssystemet er relevant. Det kan legges til rette for økt internasjonal aktivitet (i vid betydning) innenfor eksisterende rammer, men i tillegg har vi pekt på behovet for bedre finansieringsmodeller for EU-prosjekt.

Vi vil også poengtere at det er av stor betydning at det opprettholdes en nasjonal finansiering og advare mot at en for stor andel av forskningsfinansieringen flyttes til en internasjonal arena. Enkelte tema og problemstillinger vil være viktigere i Norge enn i andre land og det er gjennom nasjonal finansiering at man kan sikre at nasjonale forskningsbehov dekkes. I tillegg er det slik at den nasjonale konteksten (lovverk, historie, normer, kultur mv.) kan være av avgjørende betydning og at en ikke kan overføre resultater fra et land til et annet. I slike tilfeller vil det være lite å hente på internasjonalt forskningssamarbeid, og dette har særlig relevans innen deler av den samfunnsvitenskapelige forskningen.

Til LMDs spørsmål om effektivisering

LMD reiser spørsmål om hvilke effektiviseringsmuligheter som finnes innen forskning. Sponheimkomiteen og den øvrige gjennomgangen har ikke påvist noen klare effektiviseringsmuligheter. Vi kan heller ikke se mange slike fra vårt ståsted som et samfunnsforskningsinstitutt. Hverdagseffektivisering vil vi alltid være på jakt etter. Utfordringene er

imidlertid å øke robustheten, slik vi er inne på i den generelle delen av høringssvaret.

Generelt er forskning avhengig av enkeltpersoner som gjerne samarbeider med hverandre, ofte på tvers av institutter og landegrenser. Instituttene har en viktig oppgave som støttefunksjon og tilrettelegger. Selv i store forskningsorganisasjoner er det enkeltforskere og forskergrupper som er selve grunnlaget. For eksempel planlegger det nevnte innovasjonssenteret på Ås optimale forskergrupper på 20-30 forskere i deler av senteret. Faglig effektivisering ser vi ikke noe potensial i. Det er snarere tvert i mot. Større organisasjoner vil kreve mer av systemer og formalisering slik at det pådrar økte kostnader. Det kan dermed være mer tale om skalaulempet.

Det er mulig det kan være noe effektiviseringspotensial innen økonomi og administrasjon for eksempel knyttet til felles systemer, spesialisering innen HR-spørsmål, ledelse, økonomisystem mv, men av svært begrenset omfang. Bygdeforskning kjøper i dag inn regnskapstjenester og IT-tjenester eksternt, og vi vurderer dagens løsninger til å være bra og kostnadseffektive.

Med hilsen

Egil Petter Stræte
direktør